

Православље као екологија тела, душе и духа

Сматрам не тек изузетним задовољством, него и привилегијом, да сам се и ове године, ево Богу хвала, нашао међу ванкуверским Србима. Ове године по први пут овде, под кровом овог храма, који је посвећен Архистратигу Михаилу и небесним силама бестелесним, и колико год да се сваки српски православни свештеник и сваки Србин и Српкиња у сваком храму, ма где се он налазио, осећају као код куће, ја се овде заиста осећам као код куће, јер и храм у којем ја служим у Јужном Чикагу, у Ленсингу је посвећен светом Архистратигу Божијем Михаилу.

Вечерашња тема, за неке можда чудног наслова: „Православље као екологија тела, душе и духа“, намеће питање - да ли православље уопште има нешто да каже о екологији, или су то покушаји нас сада савремених православних, да се укључимо у токове, чији смо и ми део, у овој савремености? Православље и те како има шта да каже, не само о екологији, него и о свим осталим појавама у животу.

Препричаћу вам најпре један догађај, који ме је натерао, да почнем да размишљам о томе – шта православље има да каже о екологији. Интересантно је да ме је једна крађа натерала, да се мало дубље позабавим овом темом. Наиме, 1994. године, пре 15 година, било је организовано једно венчање, у манастиру светог Саве у Либертвилу. Не догађа се тако често, али једном, или двапут годишње, младенци пожелеле да се венчају, не у нашој парохијској цркви, већ у манастиру светог Саве. И с обзиром да ми се и пре 1994. године дешавало да одлазим тамо и да венчавам, наравно знајући да манастир има све оно што је потребно, ја сам понео само Требник. Када сам стигао у манастир, на моје велико изненађење, схватио сам да сам потпуно превидео чињеницу, да је пет дана пре тог заказаног венчања, манастир био опљачкан и да су међу однетим стварима биле и круне за венчање – венци. Украдено је неколико свештеничких одежди неколико крстова са Часне трапезе, икона, једно јеванђеље и свадбени венци. И онда сам се нашао у великој недоумици, како ћу обавити ово венчање, без венаца? Замолио сам четворицу својих студената, да се нађу у Цркви, да поју, као квартет, да то венчање буде још лепше и онда сам заиста морао брзо да размишљам. До било које друге најближе православне цркве, треба најмање 20 минута брзе вожње, и онда сам у недоумици шта да радим, (пазите манастирска црква је у сред гробља), гледао око себе, и то више није био плод размишљања, већ ако смем да кажем – откровење!

Позвао сам моје студенте и рекао им: „Знате шта, пажљиво и да вас нико не види, одломите две дугачке гране са много лишћа, а онда још пажљивије, и тек ту да вас нико не види, идите до пар гробова, где има цвећа, и узмите мало тог цвећа, и направите ми од тог прућа и цвећа, два венца.“ И они су то заиста за 10 минута урадили, направили венце од природног прућа и цвећа и донели их у цркву. Међутим, ја сам имао и другу муку, све време сам размишљао у себи, како ја сада

тим младенцима да кажем и да им објасним одакле сад ови природни венци у цркви, уместо круна. Пар је био врло интересантан, он је Србин православне вере, а она је Немица која је прешла у православље. Дошла је из Немачке у Чикаго, ту завршила факултет, током студија су се будући младенци, упознали, заволели и решили да се венчају. Дошао је део његове фамилије из Београда и део њене фамилије из Немачке. И сад ја сам припремио да један део венчања буде на енглеском, један на српском и на немачком, али сам стално размишљао шта ћу ја оним православним Србима да кажем да то што су видели на столу, да томе ту није место, него би ту требале да буду круне.

И заиста нико као Бог, на крају венчања, када сам почео своју поздравну реч, отприлике „Драги Дејане и драга Ерика“ - знајући колико је Ерика била активна у *Зеленом покрету*, а заиста је то и била, пре доласка у Америку, па је наставаила те своје активности и у Америци – „ја сам се одлучио, да изменим овај наш устаљени обичај, који није уклесан у камену, нигде не пише да треба заиста да буду круне, и решио сам да припремим за ваше венчање ове венце од природног прућа и цвећа, које ћете после понети са собом кући. Ја не могу да вам кажем колики је то утисак оставило, поготово на немачки део присутних. Људи су после коментарисали: „Види, молим те како је ова Српска православна црква напредна, како су они укључили екологију у Цркву!“ И наравно читава моја проповед је била прожета екологијом и еколошким темама. Али, када сам се те вечери вратио кући, почео сам озбиљно да размишљам, питајући се, а шта моја Црква има да каже, и има ли моја Црква шта да каже о екологији.

И оно до чега сам дошао те вечери и идуће вечери и многих потоњих вечери, бавећи се овом темом, желим да то сада овде изнесем.

Пре свега да видимо, шта је екологија? Екологија је брига, љубав, ако хоћете, размишљање, промишљање о здравој животној средини. И можемо кратко рећи, екологија је наука о животној средини. Реч о животној средини. И ту сада долазимо до кључног момента, до кључне речи, јер на почетку светог Јеванђеља по Јовану читамо: „У почетку беше Реч...“. На крају опела сваког православног хришћанина, свештеник изговара речи које се веома често, пречују, а ако се и чују, онда их некако занемаримо, а те речи су изузетно важне зато што дају, целокупни печат на чин опела, а то су речи псалма у којем се каже „Господња је земља и што год је на њој.“ И то је ако хоћете прва основна еколошка мисао која говори о томе чији је заправо овај простор који ми користимо, који није наш, већ који је нама дат на коришћење. Дакле, „Господња је земља“. Основи хришћанске екологије који су веома, веома дубоко библијски, с једне стране, и светоотачки с друге стране, би могли да се поделе у 5 сегмената.

1. Бог је створио земљу и све што је на њој

У свим овим сегментима ја сам се ограничио само на по један навод из Старог Завета и по један навод из Новог Завета. Тих цитата има безброј, али да видите колико је заиста све повезано, а да не бисмо и сувише отишли у ширину, ја сам се определио само на по један цитат из Светог Писма.

Као што рекосмо у Еванђељу по Јовану: „У почетку беше Реч и Реч беше у Бога и Бог беше Реч. Све је кроз њу постало и без ње ништа не постаде што је постало“ (Јн. 1, 1-3). Дакле, Бог је Творац свеколике творевине.

У 103. и 104. Псалму 25. 26. и 27. стихови, који се читају, односно певају у неким традицијама, сваке вечери у православним Црквама, на Вечерњи, које смо и вечерас веома лепо прочитано чули: „И ово море и ова неман коју си саздао да се игра у њему све тебе чека да им даш храну, и када отворе своја уста дајеш им.“ Другим речима, на један поетичан начин се објашњава један веома динамичан однос, који влада између Бога, као Творца и целокупне његове творевине.

2. Бог је у сталном односу са својом творевином

Бог није само створио свет и напустио га, Он је у сталном контакту са својом творевином. У Старом Завету читамо следеће речи: „Реците народима Господ царује и зато је васељена тврда и неће се померити до века. Он ће судити народима право. Нека се веселе небеса, а земља нека се радује. Нека пљеска море и све што је у њему, нека скаче поље и све што је на њему, и тада нека се радују и сва дрвета шумска.“ – читамо у 96. Псалму (Пс. 96 10-12).

А у Новом Завету веома мудре Христове речи (а које Његове речи нису мудре), када укорава оне који су га слушали, а преко њих и све нас, о нашим толико често непотребним бригама: „Погледајте на птице небеске како не сеју, нити жању, ни сабирају у житнице своје, па Отац ваш небески храни их. Погледајте на љиљане у пољу, ни Соломон у свој слави својој се не обуче као један од њих.“

И заиста то је та динамика, или део динамике тог односа, да Бог није само створио природу и све што постоји, него је у сталном контакту са својом творевином.

3. Бог позива сву творевину да му служи

У првом стиху 19. Псалма читамо односно певамо: „Небеса казују славу Божију, а дела руку његових гласи свод небески.“ У последњој књизи Новог Завета, у Откровењу читамо: „Свако створење што је на небу и на земљи и под земљом, и што је у мору и што је у њима све чух где говоре ономе што седи на престолу и јагњету, нека је благослов и част и слава у векове векова.“

Значи служење творевине Творцу јесте, и сви ови стихови које прочитаство, песнички израз једне заиста велике истине.

4. Бог учи човека преко природе

У књизи о Јову у 12. глави читамо: „Запитај стоку и научићете, или птице небеске и казаће ти. Или се разговори са земљом и научићете и рибе ће ти морске приповедати“ (Јов 12, 7-8). Дакле, видимо повезаност читаве творевине. А у Новом Завету у Посланици Римљанима светог Апостола Павла, која је једна од најинтересантнијих, али по много чему и једна од најзагонетнијих његових списа, у првој глави у 20. стиху каже се: „Јер што се на њему (мисли се на Бога) не може видети од постања света могло се познати и видети на створењима његовим“.

Заиста Бог човека учи преко природе, али човек је све мање спреман да се учи од природе.

5. Бог очекује од људског рода да буду старатељи његове творевине.

У књизи пророка Језекиља у 34. глави наилазимо и на ове речи: „Мало ли вам је што пасете на доброј паши него остатак паше своје газите ногама својим и што пијете бистру воду, а остатак мутите ногама својим“ (Језек. 34,18). Као да су ове речи изговорене данас. А у Јеванђељу по Луци, 16. глава, 2. стих, каже се: „И дозвавши га рече му – Шта то чујем за тебе? Дај рачун како си кућио кућу, јер не можеш кућом више управљат“. „Никако пак слуга не може два господода служити, или ће једнога мрзити, а другога љубити, не можете служити Богу и богатству.“

Из ових 5 тачака видимо, колико је заиста Православна црква, која је утемељена у Старом и Новом Завету, не само послана да нам нешто каже о природи која је око нас, него је ту да нас научи о суштини тог односа.

Међутим, како сам већ рекао савремени човек је све мање спреман да слуша глас Божији и још мање је спреман да се учи од природе.

Један од великих светих отаца, свети Теодор Студит, диван химнограф Цркве из 9. века, који је творац посебне великопосне химнографије оставио нам је један зачуђујући израз, једну предивну мисао, и да не знате да ју је изговорио човек који је живео у 9. веку, ви бисте рекли да је то морао изрећи неки савремени мислилац, који се итекако брине о животној средини. Ево шта је свети Теодор Студит рекао: **„Ова планета је налик јаком, гиздавом и дивном коњу кога јаше пијани јахач.“** - и није могао у мањем броју речи, јасније, сажетије да исказе однос човека према божијој творевини. И заиста посматрајући све оно што се дешава око нас не можемо, а да не потврдимо ове речи. И са тугом кажемо, поготово савремени човек је све пијанији и пијанији јахач...

Видећете касније шта су свети оци имали да кажу о односу Бога и његове творевине, али и дужности човека, као круне божанског стварања, не према свом свету, већ према божијем свету.

Не само у прошлости, већ ево и данас православни мислиоци су писали и пишу о проблемима људске околине, али се исто тако и активно укључују у еколошки процес.

Многим православним хришћанима, поготово нама православним Србима, је мало познато да је један од најгласнијих мислилаца и најактивнијих поборника екологије у савременом свету нико други, но Васељенски Патријарх Вартоломеј. Он је у ту сврху пре пет година отворио канцеларију за еколошка питања, која се налази у Њујорку.

Његова Светост Васељенски Патријарх је неколико пута је учествовао на еколошким скуповима и његова посебна брига је заштита река, како у Европи, тако и у осталим деловима света.

Доказујући да се Црква свакодневно брине о екологији у својим молитвама и свештеним радњама, да се брине о створењима, као божијим сарадницима, о земљи као наслеђу свога човека, он је недавно на једној конференцији посвећеној хришћанској екологији рекао и ове речи: **„Уништавати природу је грех, јер то што је човек учинио да би нестале неке биљне и животињске врсте, то што чини на безумном уклањању прашума, што загађује воду, земљу и ваздух и све што у њима живи, све је то ништа друго него – грех.**

И онда видите да се православље после ево свих ових речи које смо до сада чули и те како укључује у савремена збивања самом својом поруком.

Основно питање, а које не може, а да се не постави, ако уопште хоћемо да размишљамо о односу православља и екологије, поготово о православљу као екологији тела, душе и духа, јесте једно веома упорно и тврдоглаво питање – **Како очекивати од савременог човека да очисти ваздух, воду и земљу, када је он сам толико загађен? Не може загађени савремени човек чистити божију творевину. Он прво мора себе да очисти. Неће се никакво решење од битног значаја донети ни за једним конференцијским столом. По логици ствари не може. Зато што за тим столовима седе загађени људи. Можда су они појединачно људи који би желели нешто добро да учине, али то су људи који, нажалост, најпре у виду имају економски интерес земаља које заступају. Сваки економски интерес не може, а да директно не нарушава човекову околинду.**

Ове године је Влада републике Србије прогласила ову годину годином Милутина Миланковића, једном од најумнијих Срба, великог научника, славећи 130 година од његовог рођења. Милутин Миланковић са својим теоријама о отопљавању и хлађењу у циклусима од по стотину хиљада година, није могао а да не заинтересује савремене научнике, који своје поставке о загревању температуре на земљи доказују управо теоријама, које им је оставио Милутин Миланковић. Иначи изузетно религиозан човек.

Кад погледамо многе савремене еколошке покрете у свету, ја не могу, а да их не упоредим са оним човеком у причи *О кључу*, када је један човек у своме стану кренувиши негде испустио кључеве и у том моменту је нестало струје. И он се сагнуо, ту где је мислио да су кључеви пали и почео да опипава околу и није нашао кључеве. Онда је изашао на улицу, јер је на улици било светла и почео је да тражи своје кључеве на улици, онда је прошао комшија који га је питао, шта тражи. А, онда се и комшија укључио у тражењу кључева. Онда је дошао и други комшија, па су њих тројица тражили кључеве, док није дошао четврти и питао: „А шта тржите, кључеве?“ И пре него што је и он почео са осталима да тражи изгубљене кључеве, најпре пита оног првог: „Опростите, а где сте изгубили кључеве?“ „Па у кући.“ „У кући, па што их онда овде тражите?“ „Па зато што овде има светла.“

Е, видите тако ради савремени човек, ми не решавамо проблем где он јесте, него где нам се чини да је лако, или лакше.

Многи покушаји савременог човека управо личе на ову причу. Увек идемо тамо где нам је лакше, не размишљајући да то није терен тамо где је настао проблем. А, оно место, које не само да треба опипавати не само прстима, у шта се треба загледати, у шта се треба загњурити, није ни травњак, није ни земља, није ни бетон, него је то оно што је - у нама.

А, савремени човек као да бежи од тог једино спасавајућег погледа, погледа у самог себе. Зашто? Зато што се вероватно плаши шта ће, односно кога ће, у дубинама сопствене душе срести. Многи људи нису спремни за такве сусрете. И ту сада ступа на сцену Православље.

Видећемо зашто је православље са правом екологија, тј. брига о телу, души и духу. Која је то пре свега наша животна средина? То је пре свега животна средина у којој се ја, и свако од нас, као икона Божија налази. Дакле, сваки појединац као непоновљива и јединствена икона Божија.

Да би се разумела и осетила екологија људског бића, човека увек морамо посматрати у његовој трихотомији. Дакле, не по оној класичној подели на тело и душу, која врло често води шизофреним стањима, јер се све дели, него човека као

трихотомно биће, управо онако како нас учи свети Апостол Павле – тело, душа и дух.

Читава ова подела у свету: на световно и профано, није ништа друго него последица те шизофреније, коју ми и дан данас живимо. Рецимо, ево да вам то буде ближе и јасније, нешто што је присутно у многим нашим црквама, заједницима на просторима северноамеричког континента. Ово место где сада стојим (амфитеатар) није црква, и овде би могло да се дешава све оно о чему се ми овде договарамо, али браћо моја и сестре, ово и ако није директно Црква, ово је под црквеним кровом. **Сваки црквени простор је освештани простор, да се у њему чини оно што ће њему бити корисно за његово спасење. Колико је на овом континенту било и дан данас има „активности“ по нашим црквама које, не да нису на спасење, него човека управо одводе од спасења. А то је све резултат тог подвојеног начина размишљања.** Па онда сматрамо да оно што је за Цркву, није за свет, а оно што је за свет није за Цркву. Међутим, Бог као Творац свега створеног, свега видљивог и невидљивог, како читамо у Символу вере је онај који није направио ту поделу и који жели да сва творевина узноси њему славу и хвалу. „Све што чините у славу Божију чините“, како каже Свети Апостол Павле. Значи нема те подвојености, не би требало да је буде.

У једном краћем осврту покушаћемо да видимо како је та трихотомија изгледала или, како се кроз историју хришћанску учило о њој. Поменућемо из предхришћанског периода Платонову трихотомију, која је врло брзо одстрањења из размишљања светих отаца управо због онот Платоновог учења о души, која је састављена из три дела: два нижа дела душе и једног вишег.

Већ код Климента Александријског, код Оригена поготово, Григорија Ниског нарочито, налазимо предивна места која говоре о тој трихотомно-троделној концепцији човека. Један потоњи свети отац, песник свети Јован Дамаскин, говори о души као осетљивом принципу живота, о души која је украшена духом којим из душе извире. Свети Јустин мученик и филозоф каже: „Као што је тело станиште душе, тако је душа станиште духа“.

Учење о православној трихотомији, о садејству тела, душе и духа темељи се свакако на речима апостола Павла из Посланице Солуњанима, када каже: „А сам Бог мира да вас посвети потпуно, те да се ваш неоштећени дух и душа и тело беспрекорно сачувају приликом доласка Господа и Спаса нашега Исуса Христа.“ Један од оних јеванђелских момената, где видимо веома јасно присуство људске трихотомије, касније ће се то из Православља прелити и у православну химнографију и ту је црквена песма, која се свакога јутра пева у православним црквама. То је заправо похвална песма Пресвете Богородице при сусрету са њеном

рођаком Јелисаветом, мајком светог Јована Крститеља, када је Пресвета Богородицу, по опису апостола и јеванђелисте Луке, који овај догађај износи у своме Јеванђељу у првој глави, рекла: „Велича душа моја Господа и обрадова се дух мој Богу, спаситељу моме“ (Јн. 1, 46-47). Прелепе речи на основу којих је испевано на стотине песама у православној химнографији.

Свети Антоније Велики говорећи о подели на тело, душу у дух, каже:

„Покушавајући да остваримо јединство и савршенство своје личности потребно је пре свега да убирамо плодове покајања како душе, духа, исто тако и тела. И то веома хармонично увек у јединству, јер кад је ум човеков обдарен снагом да се бори од страсти, ту снагу преобратимо у преобраћање страсти.“ Код њега срећемо ону сличну мисао као код светог Исака Сирина, који је први увео, рекао би револуционарну мисао, да страст неминовно сама по себи не мора да буде нешто лоше, него да може да буде потенцијал за нешто добро у будућности.

Постоје људи који се баве присуством одређених речи у Светом Писму, па су тако израчунали да се реч „душа“ у Старом Завету помиње 750 пута, и то углавном као јеврејска реч „нефеш“. Ту реч нпр. читамо у књизи Постања у 2. глави када се каже: „И створи Бог човека од праха земаљског и дуну у нос дух животни и поста човек душа жива“ (1. Мој. 2, 7). Ту се помиње реч „нефеш“, што значи душа.

У Новом Завету реч „душа“ се помиње 101 и то као грчка реч „психи“. У Јеванђељу по Марку: „Шта ће користити човеку ако цео свет задобије, а души својој науди. И какву ће замену човек дати за душу своју.“

Реч „дух“ се у Старом Завету, за разлику од душе, помиње 375 пута. И то као „ветар“, „дах“, и као „обичан дах“. У Новом Завету ова реч се помиње 255 пута и то као реч „пневма“. У 104. Псалму, понављамо речи 29. стиха „Одвратиш ли своје лице они се жалосте, узмеш ли им дух они гину и у прах свој враћају се.“ А у Новом Завету у Јеванђељу по Луци, где се говори о чудесном исцељењу Јаинове кћери, каже Апостол и Јеванђелист Лука: „и Он (Христос) ухвати њену руку и повика – девојко устани и поврати се њен дух, те одмах уста“.

Зашто је савремени човек у таквој дисхармонији, када има тако чврст основ? Из једног јединог разлога - зато што не препознаје Божији лик у себи. А онај који не препознаје Божији лик у себи, он не може тај Божији лик препознати ни у другоме. И онда ће друге људе третирати, не као иконе Божије, већ ће их онда мал-третирати. И суштина многих међуљудских проблема се управо у том незнању да једни друге третирамо као иконе Божије него једни друге упорно мал-третирамо.

Када сам први пут имао ово предавање, то је било у Београду, на *Коларцу* полазећи на то предавање, био сам код мог домаћина, нашег драгог пријатеља,

изузетног прегача на пољу духовне музике Димитрија Стефановића и онда сам на улазу у његову зграду, или на излаз, како хоћете, видео један занимљив натпис. Тај ми се натпис учинио толико интересантним, да сам застао, узео папир и оловку и дословно га преписао: „За лепши и здравији град Београд с љубављу, позивамо Вас да се укључите у најлепшу еко акцију, поводом кампање - српски бренд - светски тренд. Довољно је да сакупите минимум 30 кг. отровних новина, књига, картона, прашњаве архиве и позовете наше еко произвођаче. Ми ћемо Вам за узврат поклонити најквалитетнији светски концентрат за прање посуђа.“

Изгледа да је данас све тренд, и да све треба да буде неког бренда, и ми се Срби упорно прегачамо, да ли је наш „тренд“ или „бренд“ шљивовица, или кајмак, заиста као да то нико други на свету нема, или пак нешто друго. И размишљајући о том плакату дошао сам на идеју, да би било јако добро и више него корисно у свим тим зградама града Београда и у другим нашим градовима и у отачаству и у расејању ставити један сличан плакат, али ове садржине: „За лепши и здравији град Београд и Србији с љубављу (Ванкуверу и Канади с љубављу...) позивамо Вас да се укључите у најлепшу еко акцију поводом кампање српски бренд – светски тренд. Довољно је да сакупите минимум 30 лоших мисли, и лоших реченица које сте помислили, или изговорили о свом ближњем. Запакујте их и не дозволите вашем језику да их изговори, чак ни у себи да их помисли. Дођите у своју оближњу Цркву и упалите свеће, и нека са пламеном свеће изгори све оно што је лоше.“

Пазите, ово је управо оно на шта нас богослужбени живот наше свете Православне цркве, сваког дана позива. На сваком богослужењу, ми чујемо речи: „Сами себе и једни друге и сав живот свој Христу Богу предајмо“. Замислите какав би тек то „тренд“ био када би смо се трудили да уништавамо зле и негативне мисли, поготово сад када смо заплвили водама Божићног поста. А Пост је само једна од категорија Православља, да нам много јасније, него нешто друго, укаже колико је човек биће које је повезано, да су његово тело и његова душа и његов дух, заправо део једне нераскидиве целине.

Камо те среће, када би управо молитва постала „српски бренд“. Када погледате мало дубље у нашу историју видећете да ми немамо нити један једини ни „тренд“, ни „бренд“ са којим би заиста могли изаћи у свет, него што је то молитва.

Који су највиши домети српске историје: онда када смо ратовали? Не. Онда када смо дипломатију водили, још мање. Највећи и најуспешнији домети српске историје су у - покајању. Покајање је изнедрило и Студеницу, и Жичу, и Милешеву, и Раваницу, и Манасију, и Пећку Патријршију, и редом све наше манастире на свим континентима, а нарочито у Србији и у свим осталим српским земљама. И него шта су сви наши манастири и цркве, него покајне сузе, трагови покајања. Заиста велики владари, су постали велики, управо величином свога

покајања. И ми то имамо у нашој заједничкој ризници, што би требало да буде наш заједнички и „тренд“ и „бренд“, али се толико мало, толико невољно користимо тиме.

Када свети Апостол Павле говори о лошим стварима које треба одагнати, против којих се треба борити, он против њих, на другој страни ставља оно што је плод Духа Светога. И то је најлепше исказао у Посланици Галатима, у 5. глави где поставивши темеље трихотомије, говори сада о односу плоти и духа: **„Јер плот жуди против духа, а дух против плоти, а ово се једно другом противи“ (Гал. 5,17).** **„Плотска дела су позната: нечистота, распојасаност, идолопоклонство, чарање, непријатељства, свађа, пакост, срдба, сплетке, раздори, странке, зависти, пијанке, пировања и овоме слично“ (Гал. 5, 19),** све оно што је део наше свакодневнице. И заиста, као да је седео у центру, сваке наше варошице, села, града и само бележио оно чиме се људи данас баве.

А, онда са друге стране, шта је све плод Духа, па каже, „плод Духа је: љубав, радост, мир, дуготрпљење, честитост, доброта, вера, кротост, уздржљивост“ (Гал. 5, 22-23).

Пре две године причала ми је једна мајка како је била врло забринута шта јој је испричала њена школска другарица, нешто што се десило њој и њеном сину. Рекла ми је: „Замисли шта ми је мој малишан данас рекао. Рекао ми је: Кево хоћу од данас да ми плаћаш сваки дан такси, нећу да се више са овим смрдљивим моторцима возим у градском превозу.“ И сад ова жена која ми је све то причала, пита своју другарицу: „И добро шта си ти њему на све то рекла?“ На шта јој је пријатељица одговорила: „Па шта да ти кажем, има дете и право“.

Ето, то је један од доказа, колико смо ми заправо постали загађени. Да ли је понекад, у Београду, Новом Саду, Крагујевцу или ма којем другом месту, пријатно седети поред некога ко из ко зна којих разлога није видео купатила неколико дана. Није, међутим, ма колико неко физички био прљав и као такав можда и седео поред нас, он ипак јесте она најчистија, најдивнија икона Божија. И тако смо ми почели једни друге да посматрамо и како смо почели једни друге да посматрамо и како смо почели једни друге да процењујемо - по јако лошим стварима.

Ми људи – на који начин смо обухваћени том општом загађеношћу? Помислите данас, шта је све прошло кроз етар, којим сте се кретали. Врсте разних радио таласа, и колико је негативног набоја и негативне енергије у свему томе. Онда није ни чудо зашто је савремени човек толико устрептао, зашто је толико загађен.

Ја често наводим пример како се ми родитељи често лицемерно понашамо. С једне стране водимо рачуна с ким ће се наша деца играти, ко ће нам у кућу

улазити, код кога ће наша деца у кућу улазити, ко су родитељи другова и другарица наше деце, што је у реду. А, онда са друге стране, и ту се доказује то наше лицемерје, отварамо врата наших домова, и што је још горе, отварамо врата срца наше деце, пуштајући их да неограничено бораве испред неке кутије. Кутија која се зове ТВ, кутија која се зове компјутер...кутија је кутија.

Пре две недеље када сам био у Србији, онако успут заправо ни не гледајући телевизор, чуо сам нешто што ме је јако растужило, и добро је да сам ту информацију чуо. Наиме, радило се о анкети, колико деца у Србији проводе времена испред телевизора, или компјутера, или преко компјутера као екрана преко којег се играју игрице. Сат времена, нико није рекао, два сата, мало њих, деца гледају у неки екран три, четири, пет, па и до осам сати непрекидно.

Сад погледајте какви се то ликови увлаче, понављам, не само у наше куће, него у душе наше деце, преко онога чему је циљ, ништа друго него насиље.

Покажите ми једну игрицу која је популарна, а која за свој циљ нема насиље. Има и оних без насиља, али врло, врло мало. Тешко је наћи игрице које су испуњене добротом, племенитошћу, да се помогне, но увек је мотив да се онај други уништи, надмудри, а то не може, а да постепено не утиче на загађивање човековог ума и срца, већ од малих ногу. И онда уопште није нелогичан одговор овог дечака, којег сам мало пре поменуо, тј. његово инсистирање да му мама плаћа такси, јер он више неће да се вози градским превозом са смрдљивим моторцима. То нису његове речи, него је то плод загађености, којој су га нико други, него његови рођени родитељи изложили.

Колико да нам ова листа светог Апостола Павла о плодовима Духа Светога не изгледала привлачно, једино она може да нам донесе спас. С помоћу Божијом наравно. Сами учинити не можемо много, јер Христос је недвосмислено рекао: „Без мене не можете учинити ништа“.

Те плодове Духа Светога треба молити, треба тражити.

Када родитељи донесу дете у храм, да се крсти, или када се сваки кандидат за крштење припусти Светом Крштењу, током те исте богослужбене радње удељује се и једна друга Света Тајна. То је Света Тајна Помазања. И када свештеник светим миром миропомазује новокрштено дете, или новокрштену особу, старост ту уопште не игра улогу, он над сваким делом тела каже: „Печат дара Духа Светога“. Нема тога што је на човеку, што је Бог саздао, а да је лоше. Оно што је лоше јесу наше мисли и наше навике. Не треба уопште бегати од оних тема, за које се обично мисли да немају места под црквеним кровом, па се онда ту још више ствара лицемерје и дволичност, када мислимо да Црква нема шта да каже о људској сексуалности. Овде ћу само цитирати речи светог Владике Николаја који

је рекао: „Чудесан је начин на који је Бог одредио да се људски род размножава.“ И тек онда када деца сама постану родитељи, они су у стању да са својим родитeljима уђу у један потпуно зрео однос.

И сада можемо овде да направимо паралелу и да се осврнемо на речи Карла Густава Јунга који је рекао: „сваки его има сенку и ако се воља избори, намере ега прате довољно дубоко, долазимо ни дочег другог но до царства таме, царства хладноће, где постаје очигледно да его има моћ у својој сенци, да постане екстремно себичан, својеглав, безосећајан, жељан да контролише. „Ово срце таме унутар ега“, каже Јунг „јесте и сама дефиниција људског зла онако како се изражава у митовима и причама.“

На један пак други начин, кроз другачији психолошки приступ објашњено је све оно заправо што смо прочитали у Посланици Галатима светог Апостола Павла, где је свети Апостол са једне стране ставио дела плоти, као пале човекове природе, а са друге стране дарове Духа Светога. О свему томе и Јунг, али другачијим речима говори.

Шта је савременом човеку потребно да би у себи успоставио хармонију увелико нарушене трихотомije, да би и тело и душа и дух били у хармонији?

Један од савремених дивних православних стараца, старац Порфирије Баријарис, преминуо је 1991. Године, говорио је о потреби смирења, као незамењивом леку у правцу човековог чишћења. Рекао је следеће: **„Послушање доноси смирење, смирење расуђивање, расуђивање духовну интуицију, а духовна интуиција прозорљивост. Будимо смирени, али не мојмо да смиреносоловимо. Смиренословље је ђавоља замка која доноси очајање и инертност, док истинско смирење доноси наду и вршење Христових заповести. Да би се човек изменио треба да дође благодат Божија, а да би дошла благодат, треба се најпре смирити. Хришћанин мора да избегава мучну религиозност, како осећање своје надмоћности због врлине, али исто тако и осећање своје понижености, због своје грешности. Једна је ствар комплекс, а друга је ствар смирење. Меланхолија је једно, а покајање је нешто сасвим друго“** – каже старац Порфирије.

Ако се осврнемо око нас, а свако од нас има безброј примера, како у својој ужој, тако и у широј околини, нећемо ли видети примере ових појава о којима говори старац Порфирије, о свему ономе што је супротно од покајања. Нећемо ли видети многе примере тог мрачног изражавања религиозности, да се човек понекад уплаши. А религиозност наша, православна, хришћанска, мора увек да буде озарена радощу. Зато што је православље вера радости. Није ли Васкрсли Исус,

прве речи које је упутио својим ученицима управо биле – „Радујте се!“ Исто тако и женама мироносицама – „Радујте се!“

И после ових речи заиста не може нико да каже да православни духовници, православни монаси, живе далеко од реалности. Пре би се могло рећи за нас који се трудимо да будемо укореењени у савременој реалности, да смо заправо далеко од реланости каква би она требала да буде.

Други знаменити старац, старац Пајсије, када је говорио о молитви изрекао је ове заиста величанствене речи: **„Нема никог блаженијег од оних људи који су подесили везу са небеском радио станицом и које је Бог озарио побожношћу. Нема несрећнијих са друге стране од оних људи који су прекинули своју везу са Богом и који изгубивши расуђивање успостављају везу са светом и световним радио станицама да би се тиме макар и на трен избавили од ужасног немира који их је обузео због тога што је њихов живот испао из колосека.“** Хирушки прецизно, психолошки тачно дата дефиниција. И када погледате сви многобројни извори звука око нас су управо ту да би попунили ту празнину. Зашто? Зато што се човек не усуђује да сиђе у дубине своје сопствене душе.

Један од теолошки најутемељенијих мислилаца, психолошки један међу најистанчанијима, био је чувени митрополит лондонски, митрополит сурошки Антоније Блум, човек веома богате биографије, син руског дипломате. Отац му је службовао у Персији. Он сам се школовао на Западу и до пре пар година је био руски митрополит у Лондону. Дуго година упоредо са својом духовничком дужношћу, чинио је и ону другу, био је и лекар. Прво је студирао биологију и хемију, после је прешао на медицину, а онда је студирао и теологију. Замонашио се и касније је био изабран за митрополита сурошког. Човек који је пуних 40 година имао своје сталне рубрике на програмима ВВС радија.

Он користи веома смеле речи када говори о потреби васпостављања те нарушене хармоније у човеку. Јер каже да су у човеку нарушени односи који би требало да владају између тела, душе и духа, па каже: **„Свака појава индивидуализма јесте заправо фрагментација, јесте удаљавање од извора свега, удаљавање од Бога, јер смо сви као индивидуе позвани да се вратимо у јединство са Богом и једни са другима.“** Управо захваљујући скрханости која је у нама, са једне стране ми говоримо о персони, али се та реч свакоме ко се заиста њоме бави треба да буде довољно добро објашњена, шта она значи. У прво време када је та реч настала, реч „персона“ није значила ништа друго него – маска. Маска коју су глумци стављали за време представа приказујући лик неког другог. Онда је од предмета та реч прешла на особу која је носила предмет, па су тако глумци постали персоне. А касније су сви људи постали персоне. Какве ли ироније,

а са друге стране које ли тачности. Нисмо ли сви данас заједно ходајуће маске. И хришћанство, покушајима да се поврати храмонија тела, душе и духа, заправо жели да нам скине ту маску.

Будите оно што треба да будете, оно за шта вас је Бог наменио и назначио, будите господари и чувари Божије творевине. Да једни у другима и у себи препознајете лик Божији.

Лоше је, зло је, а као последица тога и грех је, оно што чинимо са својом телесношћу. Многи се данас жале да су оптерећени безбројним мислима. Ево мисли коју бележимо код чувеног авве Пимена, када га је један ученик питао, шта да ради са мислима. Многе мисли му пролазе кроз главу, недостојне мисли, нечисте мисли, блудне мисли, а авва Пимен му одговара: **„Никада мисли не доживљавај као нешто што је твоје. Пусти их, мисли су као облаци. Можеш ли зауставити облаке изнад своје главе? Не можеш. Али лоше је када усредсредимо своју пажњу на одређену мисао. Онда свлачимо ту мисао у центар своје пажње, повећавамо је, налазимо насладу у одређеним мислима и ту је сада оно што је лоше, после нас такве мисли прогањају.“**

И колико савремени човек себе називао хришћанином, колико ми Срби себе називали православним хришћанима, савремени хришћанин не жели то да буде. Хоћете доказ?

Ми себи пре свега не остављамо довољно времена, себи, не дајемо чист еколошки простор, да тако кажем, да бисмо уопште умели да се бавимо собом. Зашто? Зато што је човек у страху да буде сам. Погледајте како тече уобичајени дан просечног човека: устане и шта већина нас просечних прво ради, прво притиснемо неко дугме које је извор неког звука, телевизор, радио, компјутер...онда идемо на посао, где немамо времена сигурно да се бавимо собом...на путу кући опет слушамо неке вести, неко нешто пева, говори...долазимо кући опет се чује бука разних апарата и кутија, и ми све мање имамо времена како једни за друге, још мање за себе. Зато што свему и свачему дајемо предност, а не ономе чему би тербали да дамо предност. А хармонија у човеку не може се успоставити, без макар мало дисциплиновано уведене тишине у свакодневном животном ритму. Човек мора да има неко време које ће бити само његово: за мир, молитву, за размишљање...То време не мора да буде бескрајно дуго, али мора да буде редовно, да постане као човекова храна. И све док савремени хришћанин не успостави ту врсту дисциплине, тешко да може да се назове хришћанином.

Оно што ће једнога дана бити веома тешко поднети, биће питање које ће свако од нас да чује, ситуација у којој ће се свако од нас наћи, а то је питање нашег Творца,

који ће нас очи у очи питати: „Шта си учинио са даром који сам ти дао? А дао сам ти дар живота, један и непоновљив., само теби?“

Јер, нико нема такве отиске прстију какве ти имаш, а то је само отисак палца, а шта је са отиском твоје душе, која је по матрици Божијој грађена?

Ако се човек заиста бави собом онда ће као врста социјалне импликације тог бављења неминовно да се појави и одговорност. Не може човек који води рачуна о себи да загађује своју природну околину. Једино човек који води рачуна о хармонији између свога тела, своје душе и духа, он ће моћи на један адекватан начин да успостави поремећену хармонију у овом свету око нас. Чиме? Једино и само љубављу. Човек мора да воли себе, мора да воли друге, мора да воли свет око себе, да би могао да чува оно што му је поверено.

Чујте шта један савремени молитвеник, старац Епифаније каже о потреби за љубављу: **„Љубав личи на пламен свеће, колико год да од ње упалиш других свећа први пламен ће остати цео. Он се уопште не смањује и свака нова свећа има исто толико пламенова колико и друге. Зато љубав не треба чувати у себи, треба је вазда умножавати.“** Брига о себи, о околини, јесте заправо најздравији вид хришћанске љубави.

Зашто је данас толико неспоразума у савременим браковима? Зашто је толико неспоразума између родитеља и деце, зашто је толико неспоразума између браће и сестара? Да не говоримо о пријатељима, познаницима, суседима...Није ли то зато што нам у овој, или оној мери, недостаје љубави.

И опет не могу, а да се не вратим на старца Епифанија, који је изрекао величанствени речи када је рекао: **„Моје срце има само улазе, излазе нема. Ко једном уђе у њега, он ту заувек остаје.“** Е, ту је управо наш проблем, зато што наше срце има јако много излаза и од толиких излаза не може, а да не дође до „промаје“ у емотивном смислу, и ми смо сви укочени од те силне промаје. Погледајте оно што је веома интересантно, у међуљудским односима – чим неко не уради нешто што је по мом очекивању, ја му прво ускраћујем своју љубав, или оно што мислим да је љубав. Као кад се деца играју, па кад дође до неке гужве...сад ми врати моје луткице и крпице, нећемо више тако. Тако се ми понашамо. Не детиње, камо среће када би се детиње понашали, већ се понашамо детињасто и незрело.

Желим да поделим са вама једно искуство, нешто што се мени десило и људима који су мени били поверени где сам видео, докле може да сиђе извитоперена љубав. И како оно што често називамо љубављу, љубав уопште није. А, ако не унемо једни о другима да се бринемо, како ћемо водити рачуна о води, ваздуху, земљи...?

Једном сам добио позив да дођем у једну чикашку болницу и да се јавим тројици лекара, који су тражили састанак са мном. То су била тројица најеминентнијих чикашких психијатара. Рекли су ми: „Знате ми овде имамо једну жену која по свему судећи припада вашој парохији, али ми бисмо желели најпре са вама да раговарамо, па да онда ви одете да разговарате са њом, па да се вратите, да нам кажете шта сте сазнали, јер ми једноставно не можемо да продремо кроз њу.“

Ја сам се само насмешио и помислио: српска тврдоглавост, које икада у тебе могао продерети?! Жена је имала „умишљене“ главобоље. Главобоље су биле изговор за њен одлазак у болницу. Зато што је мислила да ће својом болешћу спречити свога сина да се ожени девојком која ЊОЈ није била по вољи. Одувек је говорила своме сину који се родио у Америци, да треба да се ожени Српкињом, Српкињом, Српкињом...И син је напослетку нашао девојку Српкињу из добре куће што се каже, лепа, образована, али будућој свекрви се нешто није допала. И онда је она помислила да ће бегом у болест (а то се веома често догађа) осујетити намере свога сина. И наравно када су лекари видели да она нема никаквих физиолошких проблема, послали су је на психијатрију. И сада пазите, за психијатре, свака умишљена главобоља, јесте стварни проблем. Пошто нису знали шта да раде, позвали су свештеника. Ја сам отишао код Радојке и рекао јој :“Радојка немаш више разлога да се претвараш, зато што ће се твој син оженити. „Како ће се оженити, а ја сам болесна?“ „Лепо ожениће се.“ „А шта ако умрем?“. „Сачекаће 6 месеци па ће се оженити.“ „Па, како?“ „Зато што сам му ја то рекао.“ „Ви сте му рекли.“ „Да, ја сам му рекао, да има мој благослов, а вама је боље, да и ви дате свој родитељски благослов, јер ће се он са њим, или без њега, оженити.“ „Па, добро, онда је боље да изађем из болнице.“ „Боље је да изађете из болнице...“ Онда сам се вратио лекарима, који су чекали да им кажем шта ја мислим, па сам им рекао: „Ви сте све добро урадили, али сте превидели нешто што је ствар менталитета једног народа, што је ствар – конективног несвесног.“

А то је код нас толико дубоко, да пречесто радимо у корист своје сопствене штете. Долазимо до крајњих граница тврдоглавости.

И сад да видите шта је иронија живота. Прошла је свадба, младенци су добили двоје дивне деце. Живе у једном складном и лепом браку, али Радојка се заиста разболела, добила рак. Ко ју је неговао 16 месеци, ко ју је пазио, ко јој је очи заклопио? Снаја коју до краја није волела.

Како то Бог лепо удеси да свако добије оно што заслужује.

И ја сам ово учинио, једино и само, зато што сам се искрено молио да ова жена препозна које је решење проблема. Да је решење проблема у много више љубави.

Ако не можемо да бринемо о себи самима, на један аскетски начин, јер аскетизам није само намењен монасима, јер бити аскета значи водити бригу о нечему. Да бринемо о овом телу, које је храм душе и о овој души која је храм Духа Светога. И сад ако не водимо рачуна о себи, како ћемо водити рачуна о природи око себе? Онда није ни чудо што човек узме нешто и баца кроз прозор аутомобила. А, са друге стране ако води рачуна о себи, онда мора да води рачуна и о свему осталом.

Једино човек утемељен у хришћанству које му може дати здраве основе да васпостави нарушену трихотомију, једино такав човек може да гради здравији свет око себе. Све остало су само илузорни напори. Све остало је бацање прашине у очи и тоњење у један дубљи муљ загађености. Јер, није проблем, ни колико се отрова овог, или оног годишње емитује у васиони...Основни проглем је колико се тона негативних мисли, мржње, оговарања и томе слично емитује свакодневно између људи. Када би се ово смањило, онда би се и сви они други канцерогени елементи наталожени у природи, смањили.

Знам да нисам кроз ових сат и по времена ни приближно обухватио целу ову тему, али сам сигуран да сам отворио нека питања, о којима ћете размишљати, да бисте видели да Православље има шта да каже о екологији, јер нас томе Свето Писмо учи, јер нас томе свети оци уче, али да Православље исто тако има и решење које је садржано у једној јединој речи, и што се више будемо трудили да је умножавамо, али не као реч, већ као особину, као богатство, бићемо чистији ми сами, а самим тим и наша околина, а та реч је - **ЉУБАВ**.

Хвала вам на пажњи.

Протојереј-ставрофор проф. др Милош Весин

Предавање одржано 28. новембра 2009. године у амфитеатру ЦШО Светог Архангела Михаила у Ванкуверу.